

ERZURUM'UN SPOR-KAMP TURİZMİ POTANSİYELİ

Prof.Dr.Halil KOCA*
Yrd.Doç.Dr.Serhat ZAMAN*
Arş.Gör.Ogün COŞKUN*

ÖZET

Farklı spor türlerinin hazırlık dönemleri olarak da adlandırılabilen kamp dönemlerindeki faaliyetlerin, turizm olgusu içinde değerlendirilmesi olarak tanımlayabileceğimiz spor-kamp turizmi, oldukça çeşitli önşartlara sahip bir faaliyet olarak dikkat çekmektedir. Son on yıl içerisinde ulusal ve uluslar arası düzeydeki bazı takım ve sporcuların Erzurum'u kamp yeri olarak tercih etmesi ve Dünya'daki birçok olumlu örnek, bizi bu faaliyet kolunun coğrafi temellerini ortaya koymaya ve var olduğunu düşündüğümüz mevcut potansiyeli tespit etmeye yönlendirmiştir. Yeterli tanıtım ve amaca uygun yatırımların yapılması halinde Erzurum ve yakın çevresi için önemli bir ekonomik kaynak olacağını tahmin ettiğimiz bu faaliyet kolunun Erzurum'da gelişme olanakları ve sınırlılıklarını ortaya koymak, araştırmanın öncelikli hedefleridir.

Anahtar Kelimeler: Spor-kamp turizmi, Erzurum, Turizm çeşitleri, Doğal çevre olanakları, Beşeri tesisler.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı

ABSTRACT

Sports-Camp Tourism which can be defined as the evaluation of the activities of different types of sports teams during their camps, also called as preparation period, in terms of the concept of tourism, draws great attention as an activity with various prerequisites. Preference of Erzurum as the camp place by some sports teams and sportsmen in the last ten years; and many good examples in the world, led us to determine the geographical bases of this activity and to explore the potential for it that we assume to exist. The primary aims of this research are to show the development possibilities of this activity -which might be an economical source for both Erzurum and its surroundings as long as enough presentation and proper investments are made- in Erzurum and its limitations.

Keywords: *Sports-Camp Tourism, Erzurum, Types of Tourism, Natural environment advantages, Human facilities.*

ERZURUM'UN SPOR-KAMP TURİZMİ POTANSİYELİ

Sports-Camp Tourism Potential Of Erzurum

1.Giriş

Beşeri coğrafyanın önemli araştırma konularından birisini oluşturan Turizm, her geçen gün yeni oluşumlar içine girmektedir. En basit biçimiyle, dinlenip tatil geçirme maksadıyla yolculuğa çıkmak (Özgüç,2003:14), şeklinde tanımlanabilen turizm faaliyetleri, farklı mekân ve zamanlarda değişik şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Öncül tanımların sayısı arttırılabilir olmakla birlikte, turizm olgusu için günümüzde ortaya çıkan en önemli özellik, bireylerin, söz konusu aktiviteye katılma amaçlarında görülen çeşitliliklerdir. Daha doğrusu, insanları turizm faaliyetine yönlendiren güdüler ve çekim gücü unsurlarına sürekli olarak yenilerinin eklenmesidir. Bu, kimi zaman dinlenme, yeni yerler görme, farklı kültürler tanıma, spor yapma, prestij güdülerinin tatmini için seyahate çıkma şeklinde olabileceği gibi, kimi zaman ise farklı amaçlar ile olabilmektedir.

Şüphesiz ki, bu farklılaşmalardaki ortak nokta, insanoğlunun sürekli, *popüler* olanın peşinde olmasıdır. Başka bir ifadeyle, *popüler kültür* öğelerinin insan hayatındaki önemli yeri, kendini turizm faaliyetindeki çeşitliliklerde de göstermiştir. Bu sebeple, turizm sektörüyle ilişkili olan her kesim, popüler kültür öğelerini, diğer bir deyişle, insanların ilgi odağı olan kabullerini, çok dikkatli bir biçimde takip etmelidir. Bahsedilen bu popüler kültür öğeleri içinde en fazla ilgi toplayanlardan birisinin de spor faaliyetleri olduğu tahmin edilmektedir.

Spor, özellikle takım sporları gittikçe daha fazla ilgi görmekte ve bu faaliyetlerden büyük gelirler elde edilebilmektedir. Günümüzde, milyonları peşinden sürükleyen futbol takımları, aynı anda tüm dünyanın merakla takip ettiği ödüllü spor organizasyonları gibi faaliyetlerin varlığı bilinmektedir. Bu faaliyetleri ve benzerlerini, spor turizmi başlığı altında incelemek mümkündür. Zaten, uluslar arası spor olaylarına katılım amacıyla yapılan seyahatler, tatil geçirme dışındaki amaçlarla, turizmin içine giren seyahat türleri arasında kabul görmektedir (Özgüç, 1998:36,37).

Sportif faaliyetler, kendi içerisinde pek çok alt gruba ayrılabilir. Ancak, onlarca spor türü arasında, özellikle futbol, basketbol, gibi takım oyunları ile atletizm ve salon sporları gibi performans dayalı türlerin gerek seyirci sayısı ve gerekse elde edilen gelirlerin çokluğuyla diğer sporlara göre ön planda olduğu

bilinmektedir. Bu spor türlerinde gelirlerin sürekli olması, takımların veya ferdi olarak sporcuların başarılı olmasına bağlıdır. Arzu edilen bu başarıya ulaşılması kuşkusuz birçok önkoşulla ilişkilidir. Bazı yönleriyle **coğrafi temellere dayanan antrenman ve kamp organizasyonları** ise bu başarının ön koşullarındandır.

Antrenman bilgisi adıyla, bilimsel çalışmalara konu edilen bu olgunun, sporcular için önemi ve vazgeçilmezliği çok açık olup, bu konu başlı başına bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir.

Yıl boyunca yapılan antrenman çalışmaları, çeşitli dönemlerden oluşur. Bunların en önemlisi olarak kabul göreni kuşkusuz hazırlık dönemleridir. Yıllık antrenman periyotlarının en önemli bölümünü oluşturan söz konusu dönem, sporcuların bedensel, teknik, taktik, teorik ve zihinsel olarak müsabakalara hazırlandıkları süreçtir. Hazırlık dönemi süreleri, takım oyunlarında 2–3 ay, atletizmin kimi dallarındaysa 5–6 ay kadar sürebilmektedir (Sevim,2002:167). Oyun ve oyuncu için büyük öneme sahip olan bu hazırlık dönemlerini, yaygın olarak kullanılan ismiyle **kamp dönemi** olarak da adlandırmak mümkündür.

Söz konusu edilen bu kamp dönemleri, spor türüne ve geçirilen süreye göre farklı kategorilere ayrılabilir. Ancak bir genelleme yapılmak istenirse, lig usulüyle oynanan futbol benzeri oyunlarda iki önemli kamp döneminden bahsedilebilir. Bunlar, lig başlangıcından önceki dönemi kapsayan *sezon öncesi* ya da *sezon başı* kampları ile iki sezon arasında yapılan *ara kamplar* olarak göze çarpmaktadır.

Sezon içindeki başarının ön şartı ya da vazgeçilmezi olarak kabul gören bu hazırlık kamplarını bazı yönleriyle turizm aktivitesi içinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü takım sporlarında her bir takım için yaklaşık 40 kişiyi bulan sporcu, çalıştırıcı ve yardımcıları, masör, doktor, yöneticiler, malzemeciler ve diğer yardımcı personel ile birlikte önemli bir nüfus, bu aktiviteye katılmaktadır. Takımların popülaritesine göre, yerel ve ulusal, hatta kimi durumlarda uluslararası medya mensupları ve bazı fanatik seyirci gruplarının da katılımıyla bu sayı artmakta ve dolayısıyla söz konusu faaliyetler bir anda kitlesel turizm etkinliklerine dönüşebilmektedir. Farklı spor türlerinin hazırlık dönemleri olarak da tanımlanabilecek olan bu kamp dönemlerinin, turizm olgusu içinde değerlendirilmesi olayını kısaca spor-kamp turizmi olarak adlandırmak mümkündür.

Mevcut durum gözden geçirilecek olursa, bugün ülkemizde Abant, Kızılcıhamam ve Uludağ gibi yükseltisi fazla olan yerler, sezon öncesi hazırlık kampları açısından tercih edilen yerlerin başında gelir. Antalya ise kış mevsiminde ikinci devre öncesi kampları için yerli ve yabancı takımların ilgisini çekmektedir. Öyle ki, Antalya'da kamp yapan takım sayısı 1500'ü bulmaktadır. Sezon öncesi

kamplara göre daha kısa bir süreyi (en fazla 2–3 hafta kadar) kapsamına rağmen, özellikle lig başlama dönemleri farklı olan kuzey ve doğu Avrupa ülkelerine ait takımların da katılımı bu süreyi uzatmakta ve özellikle Antalya’da Aralık sonundan Şubat ortalarına kadar spor-kamp turizmini canlı tutmaktadır. Bu kampların daha çok yaz turizm faaliyetinin önem kazandığı Antalya ilinde turizmde *ölü sezon* olarak ifade edilen döneme rastlaması da yöre ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır.

Çeşitli özelliklerinden genel hatlarıyla söz edilen spor-kamp turizmi faaliyetlerinde, kamp yeri seçimini birinci derecede etkileyen pek çok coğrafi etmen bulunmaktadır. Yeryüzü şekilleri, yükselti ve iklimik faktörler gibi doğal çevre etmenleri açısından Erzurum kenti ve yakın çevresinin söz konusu faaliyet için çeşitli üstünlüklere sahip olduğu; alt yapı, organizasyon ve amaca uygun beşeri yatırım varlığı yönünden ise geliştirilebilir olduğu düşünülmektedir.

2. Amaç ve Metot

Birçok yönüyle turizm faaliyetleri içinde kalan bu sportif etkinliğin doğal ve beşeri çevre etmenleri ile güçlü bağlarının olduğu şüphesizdir. Önemi gün geçtikte artan bu faaliyet kolunun coğrafi özelliklerini ortaya koyarak, bu kapsamda önemli bir potansiyeli olduğunu düşündüğümüz Erzurum kentinin spor-kamp turizmi olanaklarını belirlemek bu araştırmanın başlıca amaçlarıdır.

Son on yıl içerisinde ulusal ve uluslar arası düzeydeki bazı takım ve sporcuların Erzurum’u kamp yeri olarak tercih etmesi ve Dünya’daki birçok olumlu örnek, bizi bu faaliyet kolunun coğrafi temellerini ortaya koymaya ve var olduğunu düşündüğümüz mevcut potansiyeli tespit etmeye yönlendirmiştir.

Yeterli tanıtım ve amaca uygun yatırımların yapılması halinde Erzurum ve yakın çevresi için önemli bir ekonomik kaynak olacağını tahmin ettiğimiz bu faaliyet kolunun Erzurum’da gelişme olanakları ve sınırlılıklarını ortaya koymak araştırmanın öncelikli hedefleridir.

Araştırma süreci içinde Erzurum’a seyrek zaman aralıkları ile kamp yapmaya gelen bazı sporcular, takımların yöneticileri ve antrenörleri ile görüşmeler yapılmıştır. Böylece, niçin Erzurum’u tercih ettikleri sorusunun cevabı bulunmaya çalışılmış ve talep potansiyeli sorgulanmıştır.

Daha sonra, Erzurum’da bulunan belli başlı konaklama tesisleri ve söz konusu sporların yapıldığı yerlerdeki yetkililerle mülakatlar gerçekleştirilmiş ve eldeki diğer dokümanlar incelenerek, olanaklar ve sınırlılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Erzurum kentinin spor-kamp turizmi açısından olumlu ve olumsuz yönlerinin irdelenmesiyle, potansiyel tespiti yoluna gidilen araştırmada; kentin konumundan kaynaklanan özellikleri, doğal çevre özellikleri ve beşeri çevre özellikleri ayrı ayrı ele alınarak incelenmiş ve bu metotla durum tespiti gerçekleştirilerek, alınması gereken tedbirler belirlenmiştir.

3. Konum Özellikleri

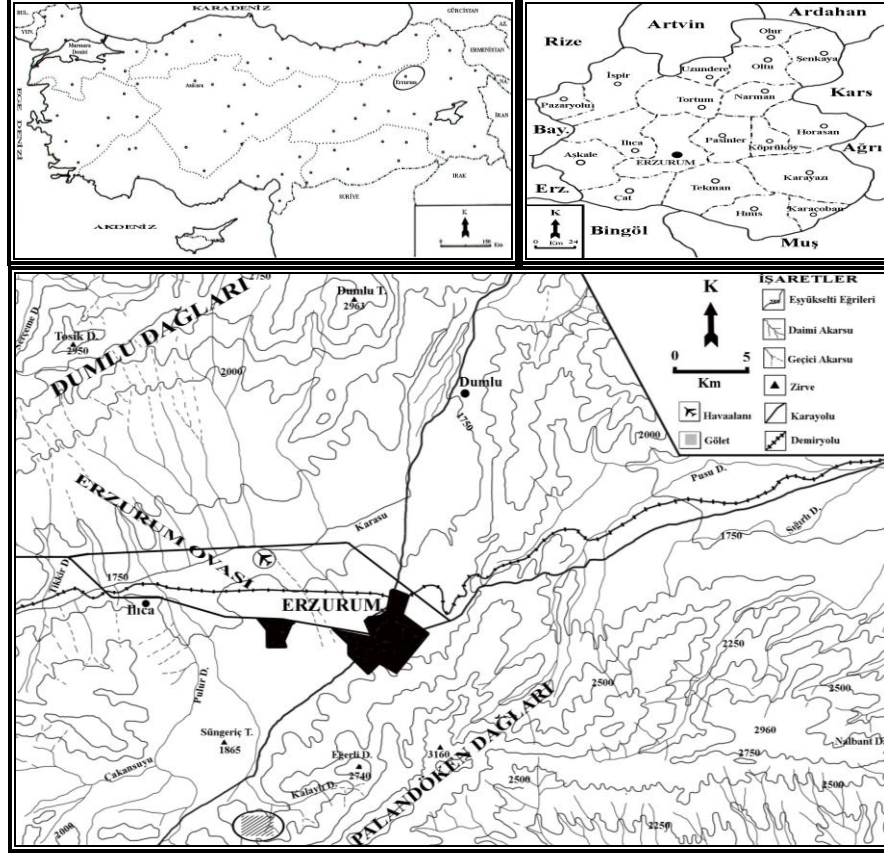
Araştırma sahası olarak belirlenen Erzurum kenti, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars Bölümü içinde yer almaktadır (Şekil 1). Kendi adıyla anılan ovanın güneydoğusunda, Palandöken dağlarının kuzey eteklerinde kurulan kentin deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1950 m.dir. Zaman içinde çevresine doğru genişleyen kent, güneyde Palandöken dağlarının kuzey eteklerindeki eğimli alanlara ve kuzey-kuzeybatıda ise Erzurum ovasına doğru genişlemiş ve genişlemeye de devam etmektedir (Doğanay,1983:7).

Erzurum, elverişli konum özellikleri nedeniyle çevresindeki birçok yerleşmeden ayrıdır. Nitekim Erzurum'un tarihi süreç içinde dahi önemli bir ticaret merkezi olmasının öncelikli nedeni ayrıcalıklı konum özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Konum özellikleri ve ulaşım faaliyetleri arasındaki etkileşim, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4. Doğal Çevre Özellikleri ve Spor-Kamp Turizmi Etkileşimi

İnsanoğlunun sürdürdüğü birçok faaliyet gibi, sportif etkinlikler de doğal ve beşeri çevre etmenlerinin kontrolü altındadır. Herhangi bir yerde gerçekleştirilen sportif faaliyetlerin kuruluş ve gelişme olanakları büyük oranda coğrafi temellere dayalıdır. Bu yüzden söz konusu faaliyetlerin kuruluş yeri özellikleri ele alınırken öncelikli olarak coğrafi çevre özellikleri ile gerçekleştirilen etkinlik arasındaki etkileşim irdelenmelidir. Bu bazen yükselti durumu, iklim elemanlarının herhangi biri veya birkaçı olabileceği gibi nüfus, yerleşme özellikleri gibi insan kökenli etmenlere de dayanabilir.

Spor-kamp turizmi gibi ayrıcalıklı doğal ve beşeri çevre istekleri bulunan bir faaliyetin, yer seçiminde son derece seçici olduğu söylenebilir. Spor-kamp faaliyetinin gerçekleştirileceği **zaman, bu faaliyete katılan sporcular ve gerçekleştirilecek spor türü**, kamp ve antrenman yerinin belirlenmesinde etkili olan başlıca unsurlardır. Bazı spor faaliyetlerinde ayrıcalıklı doğal çevre istekleri talep edilmektedir. Özellikle de performans dayalı, güç ve dayanıklılık isteyen spor türlerinde başarı, iyi organize edilerek doğru zaman ve uygun ortamlarda yapılan antrenmanlara bağlı olmaktadır.

Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyonu ve topografya haritası

4.1. İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri ile Spor-Kamp Turizmi Etkileşimi

Spor-kamp turizmi için iklim özelliklerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Aşırı sıcak ve soğuk hava şartlarının, sporcu sağlığını olumsuz etkileyeceği için uygun olmadığı bilinmektedir. Ayrıca sürekli yağışlar ve yüksek nem oranları da kamp için pek tercih edilmez. Bu nedenle yörenin sıcaklık, rüzgâr, yağış ve nemlilikle ilgili iklim elamanlarının incelenmesi yararlı olacaktır.

Şiddetli bir karasal iklime sahip olan Erzurum'da yıllık ortalama sıcaklık değeri 5°C'nin biraz üzerindedir. Kış aylarında aylık ortalama sıcaklıklar, Aralık-Mart devresinde 0°C'nin altında olup, hatta Ocak ayında -9.6°C'ye kadar düşer (Tablo 1). Bu sıcaklık değerleri, kış sporları hariç, spor kamp turizmi için uygun değildir. Nisan ayı ile birlikte hızla yükselen sıcaklık değerleri, Mayıs ayında 10°C'nin üzerine çıkar ve hiçbir ayda 20°C'yi aşan değerler görülmez. Aylık

ortalama değerler incelendiğinde; sıcaklık ortalamalarının 10°C'nin üzerinde olduğu Mayıs-Eylül arasındaki 5 aylık dönemde sıcaklık şartları, **spor-kamp turizmi** açısından uygun değerler olarak kabul edilebilir. Buna göre Erzurum, atletizm için Mayıs; futbol, basketbol, voleybol ve hentbol gibi takım sporları için Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları sezon öncesi hazırlık kampına uygun sıcaklık değerlerine sahiptir. Bu sebeple, bundan sonraki iklim elamanları incelenirken hep bu 5 aylık dönem özellikle dikkate alınacaktır.

Aylık ortalamalar yanında, ekstrem değerlerin de bilinmesi, özellikle sporcuların sağlığı açısından büyük önem taşır. Gerçekten de denizden 1850 m ve daha yüksekte yer alan yörede Mayıs ve Haziran ayları ilkbaharın etkili olduğu devre olup, sıcaklık değerleri gün içerisinde önemli değişiklikler gösterebilir. Buna göre, Erzurum'da Mayıs ayında ortalama düşük sıcaklıklar 3.6°C kadar olup sıcaklıklar nadiren de olsa 0°C'nin altına düşebilmektedir (Tablo 1). Buna göre, bu aylarda Erzurum'da kamp yapacak sporcuların hava şartlarını dikkate almaları gerekmektedir.

Ortalama yüksek sıcaklıkların 16 ile 27°C arasında değiştiği Mayıs-Eylül devresinde aşırı sıcaklar çok fazla görülmez. Nitekim bugüne kadar yörede ölçülmüş en yüksek sıcaklık değeri, 35.6°C'yi ancak bulmuştur (Tablo 1). Bununla birlikte, yörenin yükseltisi dikkate alındığında güneş ışınlarının etkileri deniz seviyesine göre çok daha belirgindir. Bu nedenle antrenmanların, hem hava sıcaklığının yüksek olması, hem de güneş ışınlarının *bunaltıcı etkisi* dikkate alınarak öğle saatlerinde yapılmaması uygun olacaktır.

Bu ortalama değerlerden de anlaşılacağı üzere Erzurum'da *Mayıs'tan Eylül'e kadar olan dönemde* kamp yapacak sporcuları olumsuz etkilemeyecek sıcaklık şartları hüküm sürmektedir. Ancak, bu devre, daha çok takım sporlarının sezon öncesi *hazırlık kampı* için uygundur. Ferdi sporlardan özellikle atletizm için *Golden league* takvimine pek uymamaktadır. Bununla birlikte Avrupa ve Dünya şampiyonalarına katılmak isteyen sporcular için iyi bir ön hazırlık imkânı bulunmaktadır.

Sporcuların performanslarını etkileyen iklim elamanlarından birisi de havadaki nem oranıdır. Özellikle nemli ve sıcak hava şartları, sporcuları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Erzurum'un bağıl nem değerlerinin incelenmesi yararlı olacaktır. Erzurum'da aylık ortalama nem oranları, %78 (Kasım) ile %49 (Ağustos) arasında olup, sıcaklık açısından spor-kamp turizmine uygun Mayıs-Eylül devresinde ise %49 ile % 63 arasında değişmektedir. Bu değerlerin yörede kamp yapacak sporcular için önemli bir sorun oluşturulmaması beklenir. Bununla birlikte,

özellikle yaz aylarında nem oranlarının zaman zaman %20-30'a kadar düşmesi, sınırlı da olsa rüzgâr erozyonuna ve bu arada Anadolu'da *şeytanminaresi* denilen çok küçük siklonik harekete neden olmaktadır. Bu yerel küçük siklonik hareket, tozları yerden kaldırarak burgaç hareketi şeklinde döne döne yatay yönde 50–100 m. kadar taşımaktadır. Doğal bitki örtüsünü step elemanlarının oluşturduğu yörede, Temmuz ve Ağustos aylarında zaman zaman oluşan bu siklonik hareket, insanları adeta toz bulutu içerisinde bırakmaktadır. Bu nedenle yörede, ağaçlandırma faaliyetlerine önem verilmeli ve step elemanları da olsa bitki örtüsünden yoksun yüzeyler bırakılmamalıdır. Çünkü yerel olarak görülüyor olsa da, bu dikey yönlü hava akımı, sporcuları olumsuz etkilemektedir. Nitekim 1980'li yılların başında Erzurum'u kamp yeri olarak seçen Galatasaray futbol takımının, böyle bir hava durumu ile karşılaşınca kampı yarıda keserek Abant'a gitmiş olması, söz konusu hava akımının olumsuz etkilerine uygun bir örnek teşkil etmektedir.

Erzurum'da yıllık yağış tutarı 411 mm. kadardır. Bununla birlikte, yağışların önemli bir bölümü Mayıs ve Haziran ayları dâhil olmak üzere spor-kamp turizminin etkin olarak kullanılabilmesi için Mayıs-Eylül devresinde (175 mm kadar) düşer (Tablo 1). Aylık yağış değerleri çok fazla olmamakla birlikte, özellikle aylık en fazla yağışın düştüğü Mayıs ayındaki 71 mm.lik değer dikkat çeker. Bu ayda yağışın fazla düşmesi, burada kamp yapan sporcuların antrenman programını aksatabilir. Diğer aylarda ise yağışlar daha çok mevzii sağanak özelliktedir. Ancak, bu dönemde meydana gelen konveksiyonel hareket, dolu yağışlarına da neden olmaktadır. Özellikle öğleden sonra meydana gelen bu tür yağışlar, kamp yapan sporcuları olumsuz etkileyebilir.

Erzurum'da yıllık ortalama rüzgâr hızı, 2.7 m/s olup, spor-kamp turizmine uygun dönemde aylık ortalama rüzgâr hızları, 2.7 (Eylül) ile 3.1 m/s (Mayıs ve Ağustos) arasında değişir (Tablo 1). Bu hız değerleri, spor-kamp turizmini etkileyebilecek bir özellik taşımaz. Zaman zaman kuvvetli esen rüzgârların olumsuz etkisi bir tarafa bırakılırsa, sürekli bir hava akımının olması, yaz aylarında sıcaklığın daha da yükselmesini engellemekte ve bu da daha serin ortamlarda kamp imkânı sağlamaktadır. Ancak, rüzgârın buharlaşmayı artırması, sporcuların terleme ile birlikte su kayıplarına da neden olabilmektedir.

Tablo 1. Erzurum'daki bazı iklim elemanlarının aylık ortalama değerlerinin dağılışı

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıl.
Sıcaklık (°C)	-9.6	-8.6	-2.9	5.4	10.3	14.8	19.3	19.3	14.3	7.5	0.2	-6.4	5.3
Bağıl Nem (%)	77	77	75	66	63	58	52	49	51	64	73	78	65
Yağış (mm.)	20.1	25.8	31.9	57.1	71.2	41.7	25.9	15.0	20.3	47.0	32	23.1	411.1
Rüzgâr Hızı (m/sn.)	2.1	2.3	2.6	3.3	3.1	2.8	3.1	2.9	2.7	2.5	2.3	2.1	2.7
Güneşlenme süresi (s/d.)	02:48	03:46	04:47	06:00	07:34	10:00	11:04	10:48	08:55	06:27	04:17	02:27	06:34
Ortalama yüksek Sıcaklık (°C)	-4.1	-2.7	2.5	11.5	16.8	21.9	26.9	27.6	23.1	15.3	6.5	-1.3	12.0
Ortalama düşük Sıcaklık (°C)	-15.0	-14.1	-8.0	-0.2	3.6	6.6	10.4	10.1	5.2	0.7	-5.1	-11.3	-1.4
En yüksek Sıcaklık (°C)	7.6	9.6	21.4	23.4	27.2	31.0	35.6	35.4	32.0	27.0	17.8	14.0	35.6
En düşük Sıcaklık (°C)	-36.0	-37.0	-33.2	-22.4	-7.1	-5.6	-1.8	-1.1	-6.8	-14.1	-34.3	-37.2	-37.2

Kaynak: D.M.İ. Genel Müdürlüğü (1975–2005).

Şiddetli karasal iklimin hüküm sürdüğü Erzurum ovası ve çevresindeki doğal bitki örtüsünü step formasyonu oluşturur. Sporcuların oksijen ihtiyacı dikkate alındığında Erzurum'un oksijen tutarını artıracak orman örtüsünden yoksun olduğu dikkat çekmektedir. Sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde ve Abdurrahman Gazi türbesi ile Palandöken kayak tesislerinin bulunduğu sahada sınırlı sarıçam korulukları bulunmaktadır. Yüksek yerlerdeki oksijen azlığı da dikkate alınırca, orman örtüsünün önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle, Palandöken dağlarının yamaç ve eteklerinde geniş çaplı bir ağaçlandırma çalışmasına acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Ağaçlandırma çalışması tamamlanana kadar, Atatürk Üniversitesi koruluğundan yararlanmak mümkündür. Orman örtüsünün yararları sadece oksijen miktarını nispi olarak artırmasıyla ilgili olmayıp, hem yukarıda belirtilen sınırlı rüzgâr erozyonun etkisini azaltması, hem de ormanlarla kaplı dağlık alanın insana sağlayacağı psikolojik yararlar söz konusudur.

4.2.Yükselti ve spor kamp turizmi etkileşimi

Spor ve yükseklik arasındaki ilişki iki görüş açısından incelenmekte olup, bunlardan ilki yüksekliğe uyum sağlama diğeri ise yüksek rakımlı yerlerde çalışarak daha alçak rakımlarda performansı artırma biçimindedir. İnsan vücudunun sportif verimliliğini artırabilmek amacıyla her geçen gün yeni araştırmalar yapılmakta olup yüksek irtifada bazı kan parametre değerlerinin artma eğiliminde olduğu da bilinmektedir. 1968 yılında Mexico City'de yapılan Olimpiyat oyunlarında Kenya'lı

sporcuların atletizmin dayanıklılık branşlarındaki başarıları, spor dünyasının, sporcuların deniz seviyesinde başarılı olabilmeleri için **yükseklik antrenmanı** mantığını kabullenmelerine yol açmıştır. Bu nedenle birçok ülke olimpiyatlar öncesi, önemli miktarda para harcayarak, sporcuların yarışmalara daha iyi hazırlanmalarını sağlamış, diğer yandan da yükseklik antrenmanını bilimsel araştırmalarla daha sağlam temellere oturtmaya çalışmışlardır (Doğar,1995:1-2.) Her ne kadar, yükseldikçe havada bulunan oksijen oranı azalsa da, bu olay *oksijen açlığı* denilen duruma yol açarak solunum organlarının daha yoğun çalışıp güçlenmesine ve insan kanının temizlenerek yenilenmesine neden olmaktadır (Ülker,1992:5).

Yüksek yerlerde yapılan kamplar, sporcuların kondisyon kapasitesini artırmakta, kan değerlerini olumlu yönde düzenlemekte ve bu yolla elde edilen kazanımları uzun süre korumalarına ortam hazırlamaktadır. Bu nedenle, sporcular veya takımı yönetenler sezon öncesi çalışmalarını yüksek yerlerde yapmayı tercih etmektedirler. Bunun için tercih edilen kamp yerlerinin yükseltisi çoğunlukla 1700 ile 2500 m. arasında değişmektedir. Erzurum, bu açıdan uygun illerimizden biridir. Yükseltisi 1870 ile 2000 m. arasında değişen Erzurum kenti ve kentin güneyinde yer alan Palandöken dağları, bu yükselti kuşağında kalmaktadır. Yükselti, spor-kamp turizmi faaliyetleri üzerinde başlı başına belirleyici bir role sahip olmasının yanı sıra, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal çevre faktörlerini de doğrudan etkilemektedir.

5.Beşeri Çevre Özellikleri ve Spor-Kamp Turizmi Etkileşimi

Bilindiği gibi, bir ülke ya da bölgede geliştirilmesi hedeflenen turizm sektörü için çekicilikler, ulaşım ve konaklama kolaylıkları ile bunları tamamlayıcı altyapı gibi unsurların bazı kurum ve kuruluşlarca sağlanması ve daha sonra da sürdürülmesi gerekmektedir (Özgüç,2003:114). Bu özellikler yönüyle Erzurum'un durumunu analiz edecek olursak karşımıza şöyle bir tablo çıkacaktır:

5.1.Konaklama Olanakları

Spor-kamp turizmi potansiyeli ve değerlendirilme olanaklarını sorguladığımız Erzurum kenti, ulusal ve uluslar arası önemde bir kış turizm merkezine sahip olduğu için dikkate değer bir konaklama kapasitesine sahiptir (Foto:1). Palandöken dağı'nın Erzurum kentine dönük kuzey yamaçlarında yer alan konaklama tesislerinin toplam yatak kapasitesi 3000 dolayındadır. Buna şehir otelleri adı altında ele alabileceğimiz diğer konaklama yatırımları da eklendiğinde söz konusu değer 4000'i aşmaktadır.

Konaklama yatırımlarının önemli bir kısmı kış turizmine yönelik hizmet verdiği için, kayak sezonu olarak bilinen Kasım-Nisan devresi dışında büyük çoğunlukla atıl kalmaktadır. Gelişme olanaklarını ele aldığımız spor-kamp

faaliyetlerinin gerçekleştirildiği zaman dilimi ile konaklama tesislerinin atıl kalma devresi örtüşmektedir. Bu yönüyle araştırmaya konu olan spor-kamp turizmi faaliyeti için gerekli olan konaklama ihtiyacı Erzurum kenti ve Palandöken kış turizm merkezinden kolaylıkla karşılanabilecektir. Kış turizmi sahasındaki bazı konaklama tesislerinin yetkilileri ile gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde, tesislerin kayak sezonu dışındaki dönemde doluluk oranlarını artırmak için bazı girişimlerinin olduğu anlaşılmıştır. Toplantılar, kongreler ve hizmet içi eğitim seminerleri gibi etkinliklerin, doluluk oranlarını artırmada çok ciddi çözümler getirmediği, alternatif turizm çeşitlerinin uygulanmasıyla turistik aktivitelerin yıl geneline yayılmasının başlıca çözüm olacağı, sektör yetkililerinin hemfikir oldukları bir konudur.

Fotoğraf 1: Palandöken kış turizm merkezi turistik tesislerinden görünüm

Erzurum'daki büyük ölçekli konaklama tesislerinin en önemli özelliği çoğunlukla kış turizmi için organize edilmiş olmalarıdır. Spor-kamp turizmi için gerekli altyapı ve diğer kolaylıklar birçoğunda bulunmamaktadır. Ancak bazı tesislerin kros parkurları hazırlama çalışmaları içinde olduğu görülmüştür. Kuruluş maliyetinin diğer birçok sportif altyapı kurulumuna göre ekonomik olması ve Palandöken dağının kros antrenmanları için elverişli eğim değerlerine sahip olması gibi avantajları nedeniyle bu yatırımların kısa süre içinde tamamlanabileceği anlaşılmaktadır.

Futbol kampları için konaklama olanakları bakımından yeterli olduğunu düşündüğümüz tesisler, bu spora özgü tesis varlığı bakımından oldukça yetersiz durumdadırlar. Futbol sahalarının yüksek kurulum maliyetleri ve kamp yapmak isteyen takımların farklı antrenman sahası talepleri, otel yöneticilerinin söz konusu yatırımları gerçekleştirilmesine engel olmaktadır.

Geçmiş yıllarda bazı futbol takımları (Kocaelispor, Kayserispor, Rizespor gibi) Erzurum'u yılsonu yaz kampı için tercih etmişlerdir. Ancak bu talepte

süreklilik söz konusu değildir. Konaklama tesislerinde yapılan görüşmelerde, futbol tesis ve altyapısının yatırım yapmayı engelleyen yüksek kurulum maliyetinin, Gençlik Spor İl Müdürlüğü, Belediyeler ve diğer kurumlarca karşılanması halinde diğer organizasyonların konaklama tesisleri tarafından kolaylıkla gerçekleştirilebileceği görüşü ortaya atılmıştır. Palandöken dağı ile Erzurum kenti arasında çoğunluğu hazine arazisi olan yamaçların taraçalar yapılmak suretiyle düzenlenmesi sonucu bu sahaya söz konusu yatırımların yapılabilmesi belirtilmektedir.

Konaklama tesislerinde yaptığımız mülakatlarda son derece olumlu karşılanan bu görüşlere, otel yetkilileri farklı katkılar yapabileceklerini dile getirmişlerdir. Örneğin, altyapının tesis edilmesi halinde, tüm Türkiye ve hatta Dünya'da tanınan takım ya da sporcuların buraya davet edilerek ücretsiz olarak ağırlanabileceğini ve böylece etkili tanıtımlar gerçekleştirilebileceğini ifade etmişlerdir.

Konaklama tesisleri Dünyanın birçok yerinde hem konaklama hem de gerçekleştirilen spor faaliyeti için gerekli alt yapı ve yardımcı hizmetleri birlikte sunmaktadırlar. Özellikle de talep doğrultusunda belirli bir alan üzerinde uzmanlaşmış konaklama tesislerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Erzurum'daki konaklama tesislerinin çok önemli bir bölümü, atletizm sahaları, kros parkurları, futbol kamp ve antrenman sahaları, kondisyon merkezleri, basınç odaları ve diğer bazı donanımlar yönüyle yetersiz kalmaktadır. Bu da, Erzurum'un doğal çevre koşullarının oluşturduğu elverişli ortamın, beşeri yatırım eksikliği nedeniyle kullanılamamasına yol açmaktadır.

5.2.Ulaşım olanakları

Erzurum, yoğun nüfus birikim sahalarına uzak olmasına karşın bugün kara, demir ve havayolu ulaştırma sistemleri aracılığıyla ülkemizin pek çok yeri ile bağlantı olanaklarına sahiptir. Ulaştırma sistemlerinin zaman içinde gösterdiği gelişim her şeye rağmen bazı yatırımların gecikmesini ve büyük şehirlerdeki nüfusun bu çevreye karşı olan ilgisizliğini engelleyememiştir. En basit örneğiyle yüksek bir kış turizm potansiyeli olduğu bilinen Palandöken dağları bile, uzun yıllar fiziksel izolasyon ve bunun neden olduğu yetersiz ulaşım olanakları nedeniyle beklenen ilgiyi görmemiştir.

Erzurum, uluslar arası tarifersiz uçuşlar ve yurtiçi tarifeli uçuşlara açık bir havaalanına sahiptir. 2005 yılına kadar Nato (Askeri) Havaalanı kullanılmış ve bu tarihten itibaren sivil havaalanı modern görünümü ile hizmete açılmıştır (Foto:2).

Yurt içi uçuşlar İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Antalya'ya gerçekleştirilmektedir. Tarifersiz uluslar arası uçuşlar ise tahmin edilebileceği gibi, kış aylarında Palandöken kış turizm merkezine yönelik gerçekleştirilmektedir. Sahada, havaalanı ile kamp yapılacak otellere ulaşımın çok kolay olması ve turizm faaliyeti açısından ölü sezonda yapılacak kamplarda konaklama ücretlerinin uygunluğu gibi ekonomik avantajlar da söz konusudur.

Fotoğraf 2: Erzurum havaalanının girişi ve şehirlerarası otobüs terminali

Erzurum, ülkemizin doğu yarısı için kamp ve antrenman merkezi olabileceği gibi, ulusal düzeyde talepler için de değerlendirilebilir. Bu yüzden hava ulaştırması Erzurum'un mesafe sorununu en aza indirmesi yönüyle büyük önem taşır.

Tablo 2. Erzurum kentinin farklı merkezlerle uzaklıkları

Güzergâh	Karayolu Mesafesi (km)	Güzergâh	Karayolu Mesafesi (km)
Ankara-Erzurum	876	Antalya-Erzurum	1249
İstanbul-Erzurum	1224	Adana-Erzurum	809
İzmir-Erzurum	1456	Trabzon-Erzurum	302
Bursa-Erzurum	1235	Elazığ-Erzurum	322
Malatya-Erzurum	420	Samsun-Erzurum	573

Karayolu ulaştırmasının uzak mesafeli yolculuklarda hava ulaştırması ile rekabet gücü azalmaktadır. Ancak çevre illerden ve yakın çevreden olan taleplerin karşılanmasında karayolu ulaştırma sisteminin önemi artmaktadır. Erzurum kenti, kendisine tarihi önem kazandıran ulaşım fonksiyonu nedeniyle çevresine göre merkezi bir konumda yer alır. Bu nedenle çevresi ile güçlü bir karayolu bağlantısına sahiptir. Bu yönüyle araştırmaya konu olan faaliyet kolu ve artan talep sonucu

ortaya çıkan yükü kaldırabileceği düşünülmektedir. Ancak, özellikle Doğu Karadeniz Bölümü ile olan mevcut bağlantı noktalarının daha iyi koşullara getirilmesi gerekebilir. Örneğin Kop geçidi bunların başında gelir.

5.3.Sportif alt yapı olanakları

Herhangi bir yerde geliştirilmesi istenen turizm sektörü için çekicilikler, ulaşım ve konaklama kolaylıkları ile bunları tamamlayıcı altyapı gibi unsurların bazı kurum ya da kuruluşlar tarafından sağlanması ve sürdürülmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar ve olanaklardan yüksek derecede yararlanma ve bunların amaca uygun olarak işletilebilmesi için iyi organize edilmiş olmaları gerekir (Özgüç, 2003:114). Araştırma sahasında doğal çevre koşullarından kaynaklanan yüksek bir spor-kamp turizmi potansiyeli bulunmaktadır. Ancak bu olanaklar, incelemeye konu olan söz konusu faaliyetler için organize edilmediğinden, potansiyel olmaktan ileri gidememektedir.

Bireysel ya da takım sporları için gerekli alt yapı ve çalışma ortamları yüksek bir çekim gücü sağlayamamaktadır. Özellikle performans ve kondisyon gerektiren spor faaliyetleri yapan sporcular için doğal bir çalışma ortamı olan Erzurum ve çevresi basit düzenlemeler ve yatırımlar ile amaca uygun hale getirilebilir.

Tablo 3: Erzurum'da spor-kamp turizmi için kullanılabilir altyapı ve tesisler

Tesisler	Sayısı ve Niteliği	Mevcut durumu
Futbol sahası	2 adet (Çim)	Kullanımda
Spor salonu	3 adet (Kapalı)	Kullanımda
Yüzme havuzu	1 adet yarı-olimpik	Kullanımda
Termal havuz	2 adet (standart)	Kullanımda
Tartan pist	1 adet (standart)	Yapım aşamasında
Buz pateni pisti	1 adet (standart)	Proje aşamasında
Golf sahası	1 adet (standart)	Proje aşamasında

Kaynak: İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü (2006)

Cemal Gürsel stadyumu ve Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde bulunan çim futbol sahası ile kent merkezindeki üç kapalı spor salonu, Erzurum'da spor-kamp turizmi amacıyla kullanılabilir olan tesislerden sadece birkaçıdır. Bu tesislerin yanı sıra, yarı-olimpik yüzme havuzu ve Palandöken kış turizm merkezindeki termal havuzların da bu faaliyet kapsamında kullanımı söz konusu olabilir. İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, atletizm branşlarında

kullanılabilecek olan bir tartan pistin yapım aşamasında, buz pateni pisti ve golf sahasının ise projelerinin tamamlanma aşamasında olduğu belirtilmiştir (Tablo 3). Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta ise, yeni yapılacak tesislerin spor-kamp turizmine uygun inşa edilmesinin, mevcut tesislerin ise bu faaliyete uygun hale getirilmeleri için modernize edilmelerinin bir zorunluluk olduğudur.

Fotoğraf 3: Erzurum'daki mevcut spor tesislerinden bazı görünüm

6. Sonuç ve öneriler

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Erzurum, spor-kamp turizmi potansiyeli yüksek bir sahada yer alır. Hatta bu potansiyelden yararlanan sporcu ve takımlar da bulunmaktadır. 2003 yılında milli atlet Süreyya Ayhan ve Rizespor ile 2004 yılında Kocaelispor ve 2005'de Güreş Milli takımı, kamp yeri olarak Erzurum'u seçen örneklerden sadece birkaçıdır. Bu örnekleri çoğaltmak için takımlara yeterli sayıda antrenman sahalılarının yapılması ve bunun yanında amaca uygun organizasyonlar ile yöre imkânlarının tanıtılması gerekmektedir. Şayet bu ve buna benzer tedbirler alınır, Antalya kadar olmasa da spor-kamp turizminin gelişeceği yerlerden biri de Erzurum'dur. Yöre ekonomisine önemli katkılar sağlayacak bu turizm faaliyetinin gelişmesi için başta Erzurum Büyükşehir Belediyesi, İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü ve Palandöken Kış Turizm merkezindeki otel yöneticilerinin gerekli tedbirleri bir an önce almaları büyük yarar sağlayacaktır.

Söz konusu turizm faaliyeti açısından son derece elverişli doğal çevre koşullarının beşeri yatırımlar ile desteklenmesi, tanıtımının yapılması ve plânlanması bu yüksek potansiyel sahasını kullanılabilir hale getirecektir.

yörede işbirliği yoluna gidilmelidir. Konaklama olanakları bölümünde bahsedildiği gibi, ulusal ve uluslar arası üne sahip bazı sporcuların sahada kamp yapmasının sağlanması ve bu kamp organizasyonlarının çekeceği ilgi başlı başına bir tanıtım olacaktır. Bilindiği üzere, araştırmaya konu olan spor-kamp turizmine medya kuruluşlarının da ilgi göstermesi, hem tanıtım ve hem de faaliyete katılan insan sayısını arttıracaktır.

Yükseltisi ve yaz sıcaklık ortalamaları gibi doğal avantajları yanında yaklaşık 3000 yatak kapasitesine sahip turistik otelleri ve ulaşım kolaylıkları gibi beşeri-ekonomik imkânları ile Erzurum, bu faaliyet için uygun bir yöredir. Çünkü ister ferdi açıdan isterse takım sporları açısından olsun sporcular, sezon öncesi hazırlıklarını yüksek yerlerde yapmaktadırlar. Yüksek yerlerde yapılan kamplar, sporcuların kondisyon kapasitesini artırmakta, kan değerlerini olumlu yönde düzenlemekte ve bu yolla elde edilen kazanımları uzun süre korumalarına ortam hazırlamaktadır. Bu nedenle, sporcular veya antrenör ve yöneticiler sezon öncesi çalışmalarını yüksek yerlerde yapmayı tercih etmektedirler. Bunun için tercih edilen kamp yerlerinin yükseltisi çoğunlukla 1700 ile 2500 m. arasında değişmektedir. Erzurum, bu açıdan uygun illerimizden biridir. Yükseltisi 1870 ile 2000 m. arasında değişen Erzurum kenti ve kentin güneyinde yer alan Palandöken dağları, bu yükselti kuşağında kalmaktadır. Ayrıca yaz sıcaklık ortalamaları, 18°C dolaylarında olan Erzurum kenti, bu sıcaklık değerleri ile de sporcuları olumsuz yönde fazla etkilemeyecek şartlara sahiptir. Bu doğal olanakları yanında Erzurum'un spor-kamp turizmi açısından bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlar, nispi nemin çok düşük olduğu yörede sporcularda aşırı terlemenin ortaya çıkartabileceği rahatsızlıklar, gün içinde özellikle öğle saatlerindeki ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan küçük hava girdaplarının neden olduğu tozlar (şeytanminaresi gibi) ve oksijen bakımından uygun ortamlar hazırlayan orman alanlarının çok sınırlı olması gibi doğal çevre kökenli sınırlılıklar ile telafisi mümkün olan beşeri yatırım eksiklikleri olarak burada hatırlanabilirler.

Yüksek bir potansiyeli olduğunu düşündüğümüz bu faaliyetin arzu edilen seviyeye gelmesi halinde, sahanın ekonomik faaliyet yelpazesine zenginlik katacağı tahmin edilmektedir. Çünkü benzer örnekler hem ülkemizde hem de yurt dışında bulunmaktadır.

Katkı belirtme:

Araştırma sürecinde görüşlerine başvurulmuş, Palandöken Kış Sporları Merkezi turistik otel yöneticilerine ve İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü yetkililerine, yardımlarından ötürü teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Atalay,İ.,1978**, Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:543, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Doğanay,H.,1983**, Erzurum'un Şehirselsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum.
- Doğanay, H., 2001**, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Doğanay,H.,-Doğanay, S.,2005**, *Palandöken Dağlarının Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler*, Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı, s:151-167, İstanbul.
- Doğaner,S.,1991**, *Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım (Uludağ'da Turizm)*, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, sayı: 3, s:137-159, Ankara.
- Doğaner,S., 2001**, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Doğar,V,A.,1995**, Yüksek İrtifada Yaşayan Elit-Orta Uzun Mesafe Koşucuların Yüksek İrtifa Ve Deniz Seviyesindeki Fiziksel Performansları İle Çeşitli Kan Parametrelerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gök,Y.,2000**, *Çevre Yollarının Erzurum Peyzajına Etkileri*, Türk Coğrafya Dergisi, sayı:35, s.155-173, İstanbul.
- Özgüç,N,Tümertekin,E.,2000**, Coğrafya,Geçmiş-Kavramlar, Coğrafyacılar, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özgüç, N.,2003**, Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, Dördüncü Baskı, İstanbul.
- Sevim, Y.,2002**, Antrenman Bilgisi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Soykan,F.,2004**, Bir Turizm Coğrafyası Araştırması: Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyüne (İzmir) Uygulanması, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:122, İzmir.

Erzurum'un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli

Soykan,F.,2004, *Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi ve Bir Yöntem Önerisi,*
I.Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 15-16 Nisan 2004, s:11-32, Balıkesir.

Ülker,İ.,1992, Dağ Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı Yayınları, Devran Matbaacılık,
Ankara.